

källmaterialen hade kanske rätt bot på den ibland splittade läsoplevelsen. Å andra sidan bildar de många skogsutflykterna en uppslagsrik provkarta över aspekter, teman och frågor som kan formuleras och diskuteras med utgångspunkt i en landskapstyp.

Mikael Eivergård, Frösön

Tore Frängsmyr: *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år. I-II*. Natur & Kultur, Stockholm 2000. 448+422 s., ill. ISBN 91-27-07793-4 resp. 91-27-08105-2.

Vad är idé- och lärdomshistoria? Det är en flitigt återkommande fråga inte bara från nyfikna studenter utan också vid ämnets årliga konferenser då professorerna samlas. Svaren kan se ut på olika sätt, men ett av de bästa är att kunna visa på en välfylld bokhylla och säga: Detta är idé- och lärdomshistoria, tag och läs! Det är naturligtvis trevligt om bokhyllan innehåller ny och angelägen forskning, uppsatser och avhandlingar, men det räcker inte alltid. Man behöver också rimligt färsk läroböcker, handböcker och översiktsverk. Därför är det med djupt känd glädje man välkomnar Tore Frängsmyrs två band av *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år*. Med detta storverk har den svenska idéhistorien fått en efterlängtat sammanfattning och en ovärderlig utgångspunkt för vidare diskussioner.

Trots det rejäla omfånget är det hanterliga och vackert illustrerade volymer som man utan att tveka kan rekommendera både den bildade allmänheten och rimligt begåvade studenter. Dess berömda föregångare, Sten Lindroths *Svensk lärdomshistoria*, krävde fyra band och nådde inte längre än till den gustavianska tiden. Det var hög tid att den kompletterades.

I förhållande till tidigare framställningar av svensk idéhistoria kan man med glädje notera att såväl kvinnorna som religionen på ett helt nytt sätt integrerats i framställningen. Många kvinnor får dessutom en punktbelysning genom de bildessäer som finns insprängda i texten. En uppräknig av några av dem visar samtidigt på idéhistoriens bredd. Här ryms allt från helgon, författare och drottningar till salongsvärdinnor, folkbildare och matematiker: Birgitta, Christina av Stommeln, Nicostrata, drottning Kristina, Wendela Skytte, Beate Rosenhane, Lovisa Ulrika, Hedvig Charlotta Nordenflycht, Elisabetha Hevelius, Hedvig Elisabeth

Charlotta, Fredrika Bremer, Wendela Hebbe, Thekla Knös, Marie Curie, Sonja Kovalevsky, Kata Dalström, Ellen Key, Lise Meitner, Vivi Täckholm, Elise Ottesen-Jensen och Emilia Fogelklou. Man kan notera att Fredrika Bremers roman *Hertha* får en ovanligt vidsynt och ingående presentation och att Thomas Thorild finns representerad med ett utdrag ur hans fantastiska text om kvinnokönets naturliga höghet.

Epokindelningen i Frängsmyrs svenska idéhistoria följer i stort sett den gängse historiska. Den första volymen omfattar tiden 1000–1809: medeltiden, äldre vasatid, stormaktstiden, frihetstiden och den gustavianska tiden. Med statskuppen 1809 inleds det andra bandet, som rymmer romantik och liberalism, utvecklingstrons epok (från 1866), de två världskrigen och därefter efterkrigstiden som sträcker sig fram till år 2000. En annan författare skulle kanske ha föredragit reformationen som rubrik framför äldre vasatiden, och det är troligt att många skulle ha lyft in begreppet ”upplysning” på en högre nivå, kanske också försökt sig på en ny rubrik någon gång i slutet av 1900-talet. Men nutidshistorien är alltid problematisk.

Att det är en svensk idéhistoria utesluter inte utblickar mot resten av världen. Viktiga begrepp och strömningar blir insatta i ett större internationellt sammanhang. Det är naturligtvis så man bör förstå den svenska idéhistorien – i samklang med andra idéer i tiden. Trots att det är en handbok med stora krav på utrymmesekonomi har Frängsmyr på klassiskt idéhistoriskt manér berett plats för underströmmar och udda men belysande fakta. Man kan välja att följa de stora linjerna genom tiderna eller koncentrera sig på de märkliga personligheter som träder fram ur historiens halvdunkel. Jag tror att även den mest allmänbildade läsare hittar något nytt i dessa volymer, men antagligen också saknar något. Själv skulle jag gärna ha sett att författaren givit sig själv lite friare tyglar. Men som alla förstår är det i grunden futilt och enfaldigt att klaga på vad som eventuellt saknas, när man i stället odelat kan glädja sig åt allt som ryms om tusen år på mindre än tusen sidor. Frängsmyrs svenska idéhistoria ger struktur åt en imponerande lärdom, den innehåller många fina porträtt och fascinerande historier, men det viktigaste är kanske trots allt att den klart markerar idéhistoriens plats på vår tids intellektuella karta.

Elisabeth Mansén, Lund